

**Materiał prasowy przygotowany
na konferencję 27 marca 2025 r. zorganizowaną przez
Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom**

**UŻYWANIE SUBSTANCJI PSYCHOAKTYWNYCH
PRZEZ POLSKĄ MŁODZIEŻ.
Dane z 2024 r. na tle wyników wcześniejszych badań**

W 2024 r. w ramach europejskiego projektu: „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD) zrealizowano audytoryjne badanie ankietowe na losowej próbie reprezentatywnej uczniów pierwszych i trzecich klas szkół ponadpodstawowych (wiek: 15-16 lat oraz 17-18 lat) naszego kraju. W wymiarze europejskim badania ESPAD podjęto w 1995 r. z inicjatywy Co-operation Group to Combat Drug Abuse and Illicit Trafficking in Drugs (Pompidou Group) działającej przy Radzie Europy. Obecnie, na poziomie europejskim badania koordynowane są przez the National Research Council of Italy (CNR) z Padwy przy współpracy z the European Union Drugs Agency (EUDA), dawnego the European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA).

Celem badań, powtarzanych co 4 lata począwszy od 1995 r., jest monitorowanie natężenia problemu używania przez młodzież substancji psychoaktywnych, a także ocena czynników wpływających na rozpowszechnienie, ułożonych zarówno po stronie popytu na substancje, jak i ich podaży.

W 2024 r. badanie zostało zrealizowane przez Instytutu Psychiatrii i Neurologii na zlecenie Krajowego Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom (KCPU).

Losowo dobrana próba ogólnopolska liczyła 3185 uczniów pierwszych klas oraz 3301 uczniów trzecich klas szkół średnich.

Alkohol

Napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży. Chociaż raz w ciągu całego swojego życia piło 72,9% uczniów z młodszej grupy i 91,3% uczniów z starszej grupy. Picie napojów alkoholowych jest na tyle rozpowszechnione, że w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem piło 39,1% piętnasto-szesnastolatków i 73,3% siedemnasto-osiemnastolatków.

Porównanie wyników badania z 2024 r. z wynikami wcześniejszych badań wskazuje na trend spadkowy rozpowszechnienia picia przez uczniów z młodszej kohorty zapoczątkowany w 2007 r. Wcześniej obserwowano tendencje wzrostową.

Począwszy od pierwszych badań ESPAD najbardziej popularnym napojem alkoholowym wśród całej młodzieży jest piwo, a najmniej – wino.

Wysoki odsetek badanych przyznaje się do przekraczania progu nietrzeźwości. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem, chociaż raz upiło się 13% uczniów z młodszej kohorty i 24% ze starszej grupy wiekowej. W czasie całego życia ani razu nie upiło się tylko 68% uczniów młodszych i 41% uczniów starszych.

W zakresie wskaźników picia alkoholu przez piętnasto-szesnastolatków w latach 1995-2007 obserwowano proces zacierania się różnic między dziewczętami i chłopcami, który w 2011 r. uległ zahamowaniu. W czasie ostatnich ośmiu lat odnotować trzeba wznowienie tego procesu. W 2024 r. odsetki dziewcząt, które piły w czasie ostatnich 30 przed badaniem niemal zrównały się z analogicznymi odsetkami chłopców. Stało się tak za sprawą większego spadku rozpowszechnienia picia wśród chłopców niż wśród dziewcząt.

Względnie wysoki odsetek badanych przyznaje się do przekraczania progu nietrzeźwości. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem, 13% uczniów z młodszej kohorty i 24% ze starszej grupy wiekowej chociaż raz upiło się w takim stopniu, że doświadczało zaburzeń równowagi, mowy lub nie pamiętało co się z nimi działo. Pytanie o upijanie się w obecnej postaci zadawano od 2011 r. Od tego czasu do 2024 r. obserwujemy słaby trend spadkowy w młodszej kohorcie.

Uwagę zwraca wysoki poziom dostępności napojów alkoholowych przejawiający się w ocenach respondentów. W zakresie ocen dostępności napojów alkoholowych odnotować trzeba powolną, ale konsekwentnie pozytywną tendencję zmniejszania się odsetków uczniów określających swój dostęp jako bardzo łatwy. Ponadto zmniejszają się też odsetki uczniów dokonujących zakupów napojów alkoholowych zwłaszcza piwa.

Większość młodzieży jest dobrze zorientowana w zakresie ryzyka szkód zdrowotnych i społecznych związanych z piciem alkoholu. O stopniu ryzyka, według ocen respondentów, w znacznym stopniu decyduje wzór picia.

Znaczne rozmiary frakcji rodziców nieskorych, aby bezwarunkowo zabraniać swoim pociechom picia napojów alkoholowych stanowią aktualne wyzwanie dla profilaktyki. Zainicjowanie debaty na temat abstynencyjnego paradygmatu polskiej profilaktyki wydaje się obecnie potrzebą chwili.

Nikotyna

Doświadczenia z paleniem papierosów ma trochę ponad jedna trzecia pierwszoklasistów oraz ponad połowa uczniów ze starszej kohorty, a w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem wyroby tytoniowe paliło 21% pierwszoklasistów i prawie 30% trzecioklasistów. Wyniki te są znacznie lepsze od wyników z 2003 r. Wedle ocen respondentów spadła także znacznie dostępność papierosów. Jednocześnie pojawiły się i zyskują na popularności nowe formy wprowadzenia nikotyny do organizmu, np. e-

papierosy. W obu kohortach ich popularność przewyższyła już popularności tradycyjnych wyrobów tytoniowych.

Narkotyki

Zgodnie z oczekiwaniami wyniki badania wskazują na znacznie niższy poziom rozpowszechnienia używania substancji nielegalnych, niż legalnych, zwłaszcza alkoholu. Większość badanych nigdy po substancje nielegalne nie sięgała. Wśród tych, którzy mają za sobą takie doświadczenia większość stanowią osoby, które co najwyżej eksperymentowały z marihuaną lub haszyszem. Chociaż raz w ciągu całego życia używało tych substancji 17% młodszych uczniów i 33% starszych uczniów. Na drugim miejscu pod względem rozpowszechnienia używania substancji nielegalnych jest amfetamina (w klasach pierwszych 4,2%, w trzecich 4,5%).

Aktualne, okazjonalne używanie substancji nielegalnych, czego wskaźnikiem jest używanie w czasie ostatnich 12 miesięcy, także stawia przetwory konopi indyjskich na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia. W klasach pierwszych używa tych środków ponad 14,5% uczniów, w klasach trzecich – 23,7%.

W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem 8,0% pierwszoklasistów i 10,7% uczniów trzecioklasistów używało marihuany lub haszyszu.

W zakresie używania przetworów konopi indyjskich do 2011 r. obserwowaliśmy podobne tendencje w obu grupach wiekowych. W 2015 r. pojawiły się odmienności – wzrost wszystkich trzech wskaźników w młodszej grupie uległ zahamowaniu podczas gdy w starszej tylko odsetki używających w czasie ostatnich 30 dni nie uległy zmianie. W 2019 r. w obu grupach wiekowych przeważa tendencja spadkowa kontynuowana w 2024 r.

Zarówno eksperymentowanie z substancjami nielegalnymi, jak ich okazjonalne używanie jest bardziej rozpowszechnione wśród chłopców niż wśród dziewcząt.

Inne wskaźniki problemu marihuany i haszyszu, takie jak postrzegana dostępność czy oferty tych substancji, jak również zasięg używania ich w otoczeniu badanych wykazują podobne tendencje jak rozpowszechnienie używania, tzn. dominuje tendencja spadkowa. Potwierdza to tezę o odwróceniu trendu wzrostowego problemu przetworów konopi indyjskich wśród młodzieży szkolnej notowanego do 2015 r.

W obszarze oceny ryzyka związanego z używaniem substancji obserwujemy odwrócenie w 2024 r. trendu spadkowego odsetków badanych przypisujących używaniu marihuany lub haszyszu duże ryzyko, niezależnie od tego czy pytamy o eksperymentowanie z tymi substancjami, ich okazjonalne, czy nawet regularne używanie.

Nowe substancje psychoaktywne („dopalacze”)

Odsetki uczniów, którzy używali nowych substancji psychoaktywnych są znacznie niższe niż odsetki używających przetworów konopi indyjskich. Nie odnotowano wzrostu tych odsetków między 2011 i 2015 r. Wśród uczniów ze starszej kohorty odnotowano nawet spadek rozpowszechnienia używania tych substancji na przestrzeni całego życia oraz w czasie ostatnich 12 miesięcy. W 2019 r. w obu kohortach

zmniejszyły się odsetki uczniów, którzy używali „dopalaczy” kiedykolwiek w życiu, zaś w młodszej kohorcie także tych, którzy sięgali po nie w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem. W 2024 r. można mówić o stabilizacji. W 2024 r. w młodszej kohorcie 6,6% uczniów używało „dopalaczy” kiedykolwiek w życiu, 5,3% w czasie ostatnich 12 miesięcy, a 3,9% w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Analogiczne odsetki w starszej kohorcie są podobne i wynoszą 6,1%, 4,8% oraz 2,8%.

Gry hazardowe

Okolo jedna czwarta uczniów grała, chociaż raz w życiu, w gry hazardowe, tj. takie gdzie stawia się pieniądze i można je wygrać. W czasie ostatnich 30 dni takie zachowanie zadeklarowało 13% uczniów klas pierwszych i 25% uczniów klas trzecich. Można szacować, że ok. 2-3% młodzieży może być zagrożonych hazardem problemowym.

Porównanie wyników badania z 2024 r. z wynikami wcześniejszych badań w zakresie gier hazardowych ujawnia załamanie się trendu spadkowego notowanego od 2015 r. W obu kohortach dane za 2024 r. w zakresie każdego z wskaźników są znacznie wyższe niż były w 2019 r.

Wstępne wnioski

Wyniki badania ESPAD sugerują pewne sukcesy w ograniczaniu dostępności alkoholu dla nieletnich. Ten długoterminowy proces wart jest dalszego wsparcia. Ograniczanie dostępności alkoholu, to jedna z najbardziej obiecujących strategii ograniczania problemów alkoholowych.

Niepokoić może znaczna popularność e-papierosów. Warto dodać, iż zdecydowana większość młodzieży jest zdania, iż próbowanie e-papierosów nie niesie żadnego ryzyka lub co najwyżej wiąże się z małym ryzykiem. Nowe wyroby tytoniowe zdają się stanowić wyzwanie dla profilaktyki.

Analiza trendów rozpowszechnienia używania nowych substancji psychoaktywnych, czyli tzw. „dopalaczy” wykazywała trend spadkowy w latach 2011-2019, który w 2024 r. nie uległo dalszej redukcji. Szczególnym wyzwaniem pozostaje znaczne rozpowszechnienie palenia tytoniu i picia alkoholu przez dziewczęta. Wyniki uzyskane w 2024 r. potwierdziły skalę potrzeb w zakresie profilaktyki alkoholowej oraz tytoniowej adresowanej do dziewcząt. Większość wskaźników picia alkoholu i palenia tytoniu u dziewcząt jest podobna do notowanej u chłopców. Tradycyjnie zarówno picie, jak palenie należały do męskich atrybutów. Zmiany obyczajowe jakich doświadczamy w ostatnich dziesięcioleciach zdają się kwestionować tę zasadę. W efekcie rodzi to nowe zagrożenia, na które odpowiedź powinno być szersze uwzględnienie specyfiki dziewcząt jako adresatów profilaktyki.

Wyniki badania zdają się wskazywać na skokowe narastanie problemu gier hazardowych, co wymagałoby zintensyfikowania działań profilaktycznych.

Opracował:

Janusz Sierosławski,

Warszawa 26.03.2025 r.